

System of legal guarantees for state employees

Sitora NEGMATOVA¹

Academy of Public Administration under the President of the Republic of Uzbekistan

ARTICLE INFO

Article history:

Received June 2022
Received in revised form
20 June 2022
Accepted 25 July 2022
Available online
15 August 2022

Keywords:

public service,
civil servant,
official,
public civil service,
public civil servant,
principle,
legality,
responsibility,
conflict of interest.

ABSTRACT

The article explored the content and principles of the activities of civil servants, guarantees of the activities of civil servants, legal regulation of issues of legality and efficiency in the civil service, the study of foreign experience. Also, proposals were developed to further strengthen the guarantees of civil servants, increase their efficiency and improve their guarantees, efficient organization of their work and the formation of more qualified personnel in the civil service.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss7/S-pp26-33>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Давлат фуқаролик хизматчилари фаолиятининг ҳуқуқий кафолатлари тизими

Калит сўзлар:

давлат хизмати,
давлат хизматчиси,
мансабдор шахс,
давлат фуқаролик хизмати,
давлат фуқаролик хизматчиси,
принцип,
қонунийлик,
жавобгарлик,
манфаатлар тўқнашуви.

АННОТАЦИЯ

Мақолада давлат фуқаролик хизматчилари фаолиятининг мазмуни, принциплари, давлат фуқаролик хизматчилари фаолиятининг ҳуқуқий кафолатлари, давлат фуқаролик хизматида қонунийликни ва самарадорликни таъминлаш масалаларини ҳуқуқий тартибга солиш хориж тажрибасини ўрганган ҳолда қиёсий-ҳуқуқий таҳлил этилган. Шунингдек, давлат фуқаролик хизматчиси фаолиятининг кафолатларини янада кучайтириш, улар фаолиятининг самарадорлигини ошириш ва кафолатларини такомиллаштириш, уларнинг меҳнатини самарали ташкил этиш ҳамда давлат фуқаролик хизматида янада малакали кадрлар корпусини шакллантиришга қаратилган таклифлар ишлаб чиқилган.

¹ PhD student of the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Uzbekistan.
E-mail: sitora.shuhratqizi@mail.ru.

Система правовых гарантий государственных служащих

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

государственная служба, государственный служащий, должностное лицо, государственная гражданская служба, государственный гражданский служащий, принцип, законность, ответственность, конфликт интересов.

В статье анализируются содержание и принципы деятельности государственных служащих, гарантии деятельности, правовое регулирование вопросов законности и эффективности на государственной службе, изучение зарубежного опыта. Также были разработаны предложения по дальнейшему усилению гарантий государственных служащих, повышению их эффективности и совершенствованию гарантий, эффективной организации их работы и формированию более квалифицированных кадров на государственной службе.

Давлат фуқаролик хизматчилари давлат ҳокимиятини амалга оширишнинг муҳим омилдир. Ҳар қандай давлат ўз олдига қўйган мақсад ва вазифаларни амалга оширишда уларга таянади. Шу боис давлат ҳокимиятнинг мустаҳкамлиги, барқарорлиги ҳамда самарадорлиги унда фаолият кўрсатаётган хизматчиларнинг профессионализм даражаси ва билимларига боғлиқдир.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясига мувофиқ, давлат халқ иродасини ифода этиб, унинг манфаатларига хизмат қилади. Давлат органлари ва мансабдор шахслар жамият ва фуқаролар олдига масъулдирлар. Ушбу принципал норма давлат хизматчилари фаолиятининг бош мақсад ва мазмунини белгилаб беради.

Эътиборлиси, давлат хизматчилари бир вақтнинг ўзида ҳам давлат хизматчиси, ҳам оддий фуқаро сифатида намоён бўлади. Шу боис давлат хизматчиларининг ҳуқуқий мақоми ҳақида гап кетганда, уларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятларини икки гуруҳга бўлиб ўрганиш мумкин. Биринчи гуруҳ ҳуқуқ ва мажбуриятлари уларнинг фуқаролик ҳуқуқ ва манфаатларига оид бўлса, иккинчи гуруҳ ҳуқуқ ва мажбуриятлари давлат хизматчиларининг давлат органида эгаллаб турган мансаб ваколатларини амалга ошириш билан боғлиқдир. Ўз навбатида, давлат фуқаролик хизматчилари фаолиятининг кафолатлари ҳам икки гуруҳга тааллуқли эканлигини қайд этиш ўринлидир.

Миллий ҳуқуқшунослик фанимизда давлат хизматчиларининг ҳуқуқий мақомини, кафолатлар тизимини ўрганишга оид илмий тадқиқотлар нисбатан кам амалга оширилганлигини кузатиш мумкин. Бунинг асосий сабаби сифатида мамлакатимизда давлат хизмати муносабатларини тартибга соладиган ягона қонуннинг қабул қилинмаганлигини келтириш мумкин. Бироқ давлат хизмати ва ушбу хизматда фаолият юритадиган хизматчиларнинг фаолияти бир қанча қонунчилик ҳужжатлари билан тартибга солинади.

Мазкур йўналишда илмий тадқиқот олиб борган Н.Ш.Саидгазиеванинг фикрича: “Давлат хизматчиси фақат муайян давлат лавозимини эгаллаб турган оддий ходимгина бўлмай, балки у давлат номидан, унинг топшириғига биноан ва унинг манфаатлари юзасидан иш кўрадиган, ўз меҳнатига давлат бюджетидан тегишли ҳақ оладиган шахс, давлат тимсоли, давлат манфаатларининг моддий, сиёсий ва маънавий-ахлоқий ифодачиси ва ҳимоячиси ҳисобланади.”. [1] Ушбу

таърифда муаллиф давлат хизматчисининг давлат манфаатига хизмат қилишига алоҳида урғу берган. Ваҳоланки, давлат органининг ҳам, давлат хизматчиларининг ҳам мақсади халқ ва инсон манфаатини ифода этишдир. Шу боис сўнгги йилларда олиб борилаётган илмий тадқиқотларда давлат хизматчиларининг халқ манфаатлари ифодачиси эканлигига эътибор қаратилмоқда [2].

Айниқса, Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг мамлакатимизда амалга оширилаётган сиёсий-ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий, маънавий-маърифий ислохотлар жараёнида **“Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак”** деган муҳим конституциявий тамойилни жорий этишга устувор аҳамият бераётганликлари давлат хизматида ушбу ғоянинг таъсирчан-лигини оширишга хизмат қилди.

Ушбу йўналишда тадқиқот олиб борган Ф.У. Юлдашевнинг фикрича: “Давлат фуқаролик хизматчиси ўн саккиз ёшга тўлган, тегишли малакага эга, давлат томонидан тўланадиган (маош) ҳақ эвазига ўз фаолиятини давлат фуқаролик хизмати лавозимларининг давлат реестрига киритилган лавозимларда амалга оширувчи Ўзбекистон Республикасининг фуқароси ҳисобланади” [3].

Чунончи, ушбу муаллифнинг давлат фуқаролик хизматчиси ҳақидаги мазкур таърифини шакллантиришда 2019 йил 3 октябрда эълон қилинган Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасида кадрлар сиёсати ва давлат хизмати тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони [4] ва “Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат хизматини ривожлантириш агентлиги фаолиятини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори [4] муҳим ўрин тутган. Чунки ушбу Фармонда илк бор ўз фаолиятини давлат фуқаролик хизмати лавозимларининг давлат реестрига киритилган лавозимларида амалга оширувчи Ўзбекистон Республикасининг фуқароси давлат фуқаролик хизматчиси ҳисобланиши белгилаб берилди.

Умуман олганда, давлат фуқаролик хизматчиси қонуний асосда давлат бюджетидан ўз меҳнати ва хизматлари учун ҳақ оладиган, давлатнинг вазифа ва мажбуриятларини амалга ошириш зиммасига юкланган, муайян компетенцияларга эга фуқаролар ҳисобланади.

Ушбу мақоламизда давлат фуқаролик хизматчилари фаолиятининг кафолатларини тизимли кўриб чиқишни мақсад қилган эдик. Шу боис кафолат тушунчасига тўхталиб ўтиш жоиз. “Ўзбек тилининг изоҳли луғати”да “кафил” тушунчаси берилган бўлиб, унга кўра, кафил бирор нарсага ёки бирор кимса ҳақида бошқаларни ишонтириб, масъулиятни, жавобгарликни ўз бўйнига олувчи, кафолат берувчи шахс тушунилади. “Кафолат” эса кафил бўлувчи нарса, шахс маъноларида қўлланилади [5]. Умуман олганда, кафолат бу масъулиятни, жавобгарликни ўз зиммасига олган ҳолда ишонтириш, таъминлаш деган маънони англатади.

“Кафолат” тушунчаси бошқа фанлар қатори конституциявий-ҳуқуқий муносабатларда ҳам кенг қўлланилади. Масалан, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг ўнинчи боби инсон ҳуқуқлари ва эркинликларининг кафолатларига бағишланган. Шунингдек, Конституциянинг 43-моддасида: “Давлат фуқароларнинг Конституция ва қонунларда мустақамланган ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлайди”, дейилган. Ушбу нормага мувофиқ, фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқлари ва эркинликларини давлат томонидан таъминлаш кафолати ҳуқуқий мустақамланган.

Шу ўринда давлат фуқаролик хизматчиси фаолиятининг кафолати тушунчасини аниқ белгилаб олишимиз лозим. Ушбу мавзуда тадқиқот олиб борган Г.А. Малышева давлат фуқаролик хизматида давлат кафолатлари механизмларини жорий этиш давлат хизматчиларининг ўз хизмат мажбуриятларини юқори профессионалик асосида бажариши ҳамда мотивациялашни таъминлайдиган комплекс ташкилий, ижтимоий ва ҳуқуқий чоралар тизими эканлигини ўринли қайд этади [6]. Ушбу чоралар тизими давлат фуқаролик хизматчиларининг ўз ваколатларини самарали амалга оширишда ва қўйилган мақсадларга эришишда муҳим восита бўлиб хизмат қилади.

Шундан хулоса қилиб айтиш мумкинки, давлат фуқаролик хизматчиси фаолиятининг кафолати деганда, уларнинг самарали фаолият кўрсатишларини таъминлаш мақсадида қонунчиликда белгиланган сиёсий, ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий ҳамда маънавий чора-тадбирлар тизимини тушуниш мумкин.

Давлат фуқаролик хизматчилари давлат номидан фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинларини таъминлайди. Ўз навбатида, давлатга тегишли хизматчиларининг ҳуқуқ ва манфаатлари ҳам давлат томонидан кафолатланган. Давлат хизматчилари умумий асослардаги кафолатлардан ташқари махсус кафолатларга ҳам эга. Бу давлат хизматининг жамиятдаги нуфузини оширишга ҳамда унинг жозибадор фаолият (хизмат) сифатида гавдаланишига хизмат қилади.

Давлат хизматчилари фаолиятининг кафолатлари ҳақида ҳуқуқшунос Х.Т. Азизов давлат хизматчиси ва давлат органи давлат хизмати муносабатларининг муҳим томонлари эканлигини қайд этади. Қайд этилишича, “Давлат органи ҳамда хизматчи ўртасида меҳнат шартномаси тузилиб, унга кўра, хизматчи давлат органининг ваколатларини, давлат функцияларини бажаради, давлат қурилишининг маълум мақсадларига эришиш учун махсус вазифаларни ҳал этади, давлат (давлат органи) эса, ўз навбатида, хизматчи олдида унинг ҳуқуқ ва манфаатларини ўрнатади ва таъминлайди, ижтимоий-ҳуқуқий кафолатлар, жавобгарлик, пул маблағлари билан таъминлаш каби мажбуриятларга эга бўлади” [7].

Қонунчиликни таҳлил қилар эканмиз, давлат фуқаролик хизматчилари фаолияти кафолатларининг кенг ва ранг-баранг эканлигини кўришимиз мумкин. Ушбу муносабатларда нафақат маъмурий қонунчилик, балки барча ҳуқуқ соҳаларида ҳам уларнинг манфаатларига тааллуқли нормалар мавжуд эканлигининг гувоҳи бўламиз.

Масалан, Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексида давлат хизматчиси фаолиятига оид ўнлаб нормалар келтирилган. Биргина мисол, Жиноят кодексининг 219-моддасида ҳокимият вакилига ёки фуқаровий бурчини бажараётган шахсга қаршилик кўрсатганлик учун жавобгарлик мавжуд [8]. Бу ҳам давлат хизматчиси томонидан зиммасига юклатилган вазифаларни бажариш жараёнидаги турли тўсиқларнинг олдини олишга хизмат қилади. Унга кўра, қаршилик кўрсатиш, яъни хизмат вазифасини бажараётган ҳокимият вакилининг қонуний фаолиятига ёки фуқаровий бурчини бажараётган шахсга фаол қаршилик кўрсатиш мазкур кодексининг 219-моддасида кўрсатилган жазо чораларини қўллашга асос бўлади.

Афсуски, мамлакатимизда давлат фуқаролик хизмати тўғрисидаги ягона қонуннинг ҳалигача қабул қилинмаганлиги амалиётда кўплаб тушунмовчиликларни келтириб чиқармоқда. Жумладан, айрим вазирлик ва идоралар ходимларининг иш ҳақи ва кўрсатиладиган ижтимоий таъминот шу каби бошқа вазирлик ва идораларнинг ходимлариникидан фарқ қилади.

Хорижий мамлакатлар амалиётини кузатар эканмиз, давлат хизматчилари фаолиятининг кафолатларини белгилашда ягона ёндашувлар шаклланганлигига гувоҳ бўламиз. Масалан, Қозоғистон Республикаси “Давлат хизмати тўғрисида”ги Қонунининг 4-моддасида давлат хизматчиларининг ҳуқуқий ва ижтимоий ҳимояланганлиги, тенг аҳамиятли ишларни бажарганлик учун меҳнатга тенг ҳақ тўлаш нормаси принцип сифатида белгиланган [9].

Озорбайжон Республикаси “Давлат хизмати тўғрисида”ги Қонунининг 21-моддасида давлат хизматчилари фаолиятининг кафолатлари сифатида уларнинг муносиб турмуш даражасини таъминлайдиган маош ва бошқа тўловлар тўланиши, пулли таътил, давлат хизматчиси ва унинг оила аъзолари учун мажбурий тиббий суғурта, қайта тайёрлаш ва малака ошириш, ишсизликдан ҳимояланиш, пенсия таъминоти, транспорт ва бошқа кафолатлар белгилаб қўйилган [10].

Ҳозир кунда кенг муҳокама этилаётган Ўзбекистон Республикасининг “Давлат фуқаролик хизмати тўғрисида”ги Қонуни лойиҳасида ҳам давлат хизматчилари фаолиятининг кафолатларига кенг ўрин ажратилган. Мазкур қонун лойиҳасида давлат фуқаролик хизматчисининг фаолиятга оид қуйидаги муҳим кафолатлар назарда тутилган:

Давлат фуқаролик хизматчиларига давлат уларнинг кадр-қиммати ва хизмати асосида кўрсатган хизматлари асосида хизмат поғонаси бўйича ўсишни кафолатлайди (меритократия).

Давлат фуқаролик хизматчилари учун меҳнатга ҳақ тўлаш, кафолатли ва компенсация тўловлари жорий этилади.

Давлат фуқаролик хизматчисининг пенсия таъминоти ва давлат фуқаролик хизматчиси вафот этган тақдирда, қонунда назарда тутилган тартибда, унинг оила аъзолари пенсия таъминоти кафолатланади.

Давлат фуқаролик хизматчисига унинг давлат фуқаролик хизматини ўташ шароитларига қараб, қонун ҳужжатлари билан белгиланган ҳолатлар ва тартибда, тураржой, хизмат транспорти ёки тураржой ва транспорт харажатлари учун пул компенсацияси берилади.

Давлат фуқаролик хизматчиларига йигирма тўрт иш кунидан кам бўлмаган муддат билан ҳақ тўланадиган йиллик асосий таътил берилади.

Давлат фуқаролик хизматчиларнинг ҳаёти ва соғлиғи давлатнинг муҳофаза-сида бўлади ҳамда Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети маблағлари ҳисобидан мажбурий тартибда суғурта қилинади ва бошқалар [11].

Давлат фуқаролик хизматчиси фаолиятининг кафолатларидан яна бири – бу уни эгаллаб турган лавозимидан четлатишнинг махсус тартиби. Афсуски, амалиётда айрим ҳолларда давлат фуқаролик хизматчилари иш берувчининг ноқонуний босими сабабли лавозимидан бўшашга мажбур бўлишади.

Шу каби салбий ҳолатларнинг олдини олиш мақсадида 2020 йилдан бошлаб мамлакатимизда давлат фуқаролик хизматчиларини лавозимидан четлатишнинг махсус тартиби ўрнатилди. Яъни Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасида кадрлар сиёсати ва давлат хизмати тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармонида [4] 2021 йил 1 январдан бошлаб давлат фуқаролик хизмати назарда тутилган республиканинг барча давлат органлари ва ташкилотларида давлат фуқаролик хизматига қабул қилиш очиқ мустақил танлов асосида амалга оширилади.

Эътиборлиси, очиқ мустақил танлов асосида давлат фуқаролик хизматига қабул қилинадиган шахслар Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат хизматини ривожлантириш агентлиги ва тегишли равишда унинг филиаллари билан **келишмасдан туриб, лавозимдан озод қилинишлари мумкин эмаслиги белгилаб қўйилди**. Ушбу тартибнинг ўрнатилиши давлат фуқаролик хизматчиларининг мустақил фаолият кўрсатишига кенг имконият яратади, шунингдек, уларга бўладиган турли ноқонуний босимларнинг олдини олади.

Меҳнат қонунчилигида ҳам давлат фуқаролик хизматчилари фаолиятининг бир қанча кафолатлари белгилаб берилган. Гарчи меҳнат қонунчилигида давлат хизматчилари меҳнати алоҳида қонунлар билан тартибга солиниши белгиланган бўлса-да, амалда Меҳнат кодекси давлат фуқаролик хизматчилари фаолиятини тартибга солиб келмоқда.

Мутахассис Ш. Исмоиловнинг фикрича, “Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодекси ва меҳнат тўғрисидаги бошқа қонун ҳужжатлари давлат хизматчилари меҳнатини тартибга солишга нисбатан қўлланилади. Демак, давлат хизматчиларининг меҳнатини тартибга солишга нисбатан фақат маъмурий қонун ҳужжатлари татбиқ этилмайди. Бунинг яна бир асосий сабаби маъмурий қонун ҳужжатлари тартибга солинадиган меҳнат муносабатларининг барчасини қамраб олиш имконига эга эмас” [12].

Мазкур фикрга қўшилган ҳолда давлат хизматчилари фаолиятини меҳнат қонунчилиги асосида тартибга солишнинг муҳим эканлигини қайд этиш ўринлидир. Ушбу кафолатларни ходимларни ишга қабул қилиш, меҳнатни ташкил этиш, меҳнат муҳофазаси, иш ҳақи, таътилар ва бошқаларда кўриш мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодексининг 58-моддасида фуқароларнинг меҳнат қилиш ҳуқуқини амалга ошириш кафолатлари сифатида давлат томонидан қуйидагилар таъминланиши белгиланган:

– иш билан таъминлаш турини, шу жумладан, турли меҳнат режимидаги ишни танлаш эркинлигини;

– ишга қабул қилишни қонунга хилоф равишда рад этишдан ва меҳнат шартномасини ғайриқонуний равишда бекор қилишдан ҳимояланишни;

– мақбул келадиган иш танлаш ва ишга жойлашишга бепул ёрдам беришни;

– ҳар кимга касбга ва ишга эга бўлишда, меҳнат қилиш ва иш билан таъминланиш шарт-шароитларида, меҳнатга ҳақ олишда, хизмат поғонасидан юқорилаб боришда тенг имкониятлар яратишни;

– янги касбга (мутахассисликка) бепул ўқитишни, маҳаллий меҳнат органларида ёки уларнинг йўлланмаси билан бошқа ўқув юртларида стипендия тўлаб малакасини оширишни;

– бошқа жойдаги ишга қабул қилинганда моддий харажатлар учун қонунчиликка мувофиқ компенсация тўлашни;

– ҳақ тўланадиган жамоат ишларида қатнашиш учун муддатли меҳнат шартномалари тузиш имкониятини кафолатлайди [13].

Таъкидлаш жоизки, иш билан таъминлашнинг ҳуқуқий, иқтисодий ва ташкилий шартлари ҳамда меҳнат қилиш ҳуқуқини амалга оширишнинг кафолатлари меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатлари ва бошқа норматив ҳужжатлар билан белгилаб қўйилади.

Шундай қилиб, давлат фуқаролик хизматчиси фаолиятининг кафолатларини янада кучайтириш ва улар фаолиятининг самарадорлигини ошириш мақсадида қуйидагиларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ:

1. Давлат хизмати ҳақидаги қонунчиликда давлат хизматчиларининг меҳнатга оид ҳуқуқ ва мажбуриятлари, лавозим доирасидаги вазифа ва функциялари, уларнинг ижтимоий ҳимояси, интизомий жавобгарлик масалаларига оид меҳнат муносабатларини тартибга соладиган нормаларни белгилаш жоиз.

2. Давлат хизматчиларини лавозимидан озод қилиш масалаларини Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат хизматини ривожлантириш агентлиги ва тегишли равишда унинг филиаллари билан келишиш тартибини батафсил белгилаш мақсадга мувофиқ

Хулоса қилиб айтганда, давлат фуқаролик хизматчилари фаолиятининг кафолатларини кучайтириш уларнинг меҳнатини самарали ташкил этиш ҳамда давлат фуқаролик хизматида янада малакали кадрлар корпусини шакллантиришга ёрдам беради. Шунингдек, фуқароларга кўрсатиладиган давлат хизматларининг сифатини оширишга ҳисса қўшади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Саид-газиева Н.Ш. Ўзбекистонда давлат хизматини ислоҳ қилишнинг назарий ва амалий муаммолари: Юрид. фан. докт. ... дисс. 2010. – Б. 260. // Said-gazieva N.Sh. Theoretical and practical problems of reforming the civil service in Uzbekistan: diss. ...Dr. legal.sciences. 2010. – P. 260.

2. Ўзбекистон Республикасида давлат фуқаролик хизматини такомиллаштириш масалалари. Монография / Х. Азизов, Х. Хайитов, Ш. Асадов, А. Йўлдошев, Д. Бекчанов, Ф. Юлдашева. – Тошкент: 2020. – Б. 369. // Issues of improving public service in the Republic of Uzbekistan. Monograph / H. Azizov, H. Khayitov, Sh. Asadov, A. Yuldashev, D. Bekchanov, F. Yuldasheva. – Tashkent: 2020. – P. 369.

3. Юлдашева Ф.У. Ўзбекистон Республикасида давлат хизматига кириш ва ўташнинг ҳуқуқий механизмини такомиллаштириш: Юрид. фан. фалс. докт. дисс. автореф. – Тошкент: 2021. – Б. 20. // Improvement of the legal mechanism of admission and transition to the civil service in the Republic of Uzbekistan: diss. ...PhD. legal. sciences – Tashkent: 2021. – P. 20.

4. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 04.10.2019 й., 07/19/4472/3906-сон. // National database of legislation, 04.10.2019, No. 19.07 / 4472/3906.

5. Ўзбек тилининг изоҳли луғати: 80000 дан ортиқ сўз ва сўз бирикмаси. – Т.: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2006. – Б. 336. // Annotated dictionary of the Uzbek language: more than 80,000 words and phrases. – T.: National Encyclopedia of Uzbekistan, 2006. – P. 336.

6. Малышева Г.А. Государственные гарантии гражданских служащих: современное административно-правовое регулирование и направления совершенствования: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. – Воронеж, 2012. – С. 16. // Malysheva G.A. State guarantees for civil servants: modern administrative and legal regulation and directions for improvement: Author's abstract. diss. ... PhD. legal. sciences. – Voronezh, 2012. – P. 16.

7. Азизов Х. Кадрлар сиёсати ва давлат хизматчиларини тайёрлаш: замонавийлик, тизимлилик, самарадорлик. / – Тошкент: Жамият ва бошқарув журнали. – 2018. – Б. 41. // Azizov X. Personnel policy and training of civil servants: modernity, systematization, efficiency. / – Tashkent: Journal of Society and Management. – 2018. – P. 41.

8. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси // Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1995 й., 1-сон. // The Criminal Code of the Republic of Uzbekistan // Bulletin of the Supreme Council of the Republic of Uzbekistan, 1995, No. 1

9. «О государственной службе Республики Казахстан», 23.11.2015 // <https://zakon.uchet.kz/rus/docs/Z1500000416> // “On the state service of the Republic of Kazakhstan”, 11/23/2015 // <https://zakon.uchet.kz/rus/docs/Z1500000416>

10. Закон Азербайджанской Республики «О государственной службе» // <http://www.constcourt.gov.az/ru/legislation/29> // Law of the Republic of Azerbaijan "On Civil Service" // <http://www.constcourt.gov.az/ru/legislation/29>

11. Ўзбекистон Республикасининг “Давлат фуқаролик хизмати тўғрисида”ги Қонуни лойиҳаси // <https://regulation.gov.uz/ru/document/18047> // Draft Law of the Republic of Uzbekistan “On State Civil Service” // <https://regulation.gov.uz/ru/document/18047>.

12. Исмоилов Ш. Давлат фуқаролик хизматчилари меҳнатини ҳуқуқий тартибга солишнинг хусусиятлари // “Ўзбекистонда давлат фуқаролик хизмати тизимини ривожлантириш истиқболлари” мавзуидаги республика илмий-амалий конференцияси материаллар тўплами. – Тошкент: “ADAD PLYUS”, 2020. – Б. 34–36. // Ismoilov Sh. Features of legal regulation of labor of civil servants // Materials of the republican scientific-practical conference “Prospects for the development of public service in Uzbekistan”. – Tashkent: “ADAD PLUS”, 2020. – P. 34–36.

13. Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодекси // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1996 й., 1-сонга илова. // Labor Code of the Republic of Uzbekistan // Bulletin of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, 1996, Appendix 1.